

pravo delo, svoj smisel šele pri filmu. Delo s tehničnim in umetniškim osebjem, čigar funkcije in zmogljivost mora poznati do vseh odtenkov, terja od režiserja velikih sposobnosti. Zahteva: po tem in tem pisateljevem delu ustvariti film — umetnino z vsemi razpoložljivimi sredstvi filmske tehnike in umetniškimi kakovostmi igralcev, godbenikov, arhitektov, slikarjev, je težka naloga, ki spada v delovno področje filmskega režiserja.

Tretji pogoj za organizacijo filmske proizvodnje je denar. Nekaj o tem, kako bi bilo mogoče pridobiti osnovno glavnico, sem omenil v prejšnjih poglavjih. Organizacija filmske proizvodnje stane mnogo. Dražijo jo predvsem patentirani aparati. Pogoje, pod katerimi bi se filmska proizvodnja vzdrževala sama — potem, ko bi že bila organizirana — bi morali določiti gospodarski strokovnjaki. Dokler se razmere ne izpremenijo, bi na izvoz slovenskega filma skoraj ne mogli računati (razen med naše izseljence). Navezan bi bil tako v glavnem na milijonkratni obisk slovenskih kinoobiskovalcev. — Računati je treba tedaj s tesnimi razmerami in v teh s kakovostjo dosežati evropsko raven.

Dva, trije filmi, ki bi jih v začetku mogli Slovenci izdelati vsako leto v svojem jeziku, bi našemu dosedanjemu pojmovanju filma dodali nov vrednostni vidik: domačo govorico, domač jezik. Film v slovenskem jeziku, z vsemi drugimi odlikami dobrega filma, bo imel šele svoj pravi smisel, svoj pravi pomen.

Uresničenje misli slovenskega filma je nekaj enkratnega, monumentalnega. Zato bi bilo kakršno koli eksperimentiranje, kakršen koli diletantizem nevarno.

Spričo dejstva, da imajo svojo filmsko proizvodnjo majhni severni narodi, da so jo že pred časom organizirali Slovaki, da jo zdaj uresničujejo Hrvati, vprašanje slovenskega filma ni več napredno, marveč postaja po malem zakasnelo. — Je pa slovensko kulturno vzgojno vprašanje, problem evropske ravni naše sredine. frb

Kronika

JALOVO MODROVANJE

Ali se spominjate Prežihovih soldatov v Požganici, kakó se pogovarjajo o domovini? Vsak trenutek pričakujejo spopada, zato so nemirni, da se jim ne dá spati. Morda bodo že jutri zarana v ognju krogel in kdo se sme zanesti, da ga ne bo zadelo? V tej gluhi noči sta življenje in smrt čisto blizu, le korak je med njima. Človek je porinjen na tisti skrajni rob, kjer stoji pred enim samim velikim vprašanjem, v katero so se mu zdaj strnile vse skrbi življenja. Čemú sem živel, čemú bom umrl? In vidiš te Prežihove soldate, kakó so se jim oči zastrmele v črno noč, da bi predrle temò in ujele tisto, kar čez ta rob spaja njihova življenja in smrti v prihodnost, ki bo prišla za njimi in zaživela iz njihove krvi. Kot da bi hoteli z rokami otipati tisto misel, ki jim je poveljevala vse trpljenje in ki jim zdaj izpolnjuje vso vsebino velikih gesel, od katerih odmeva svet. Domovina, svoboda! Moja domovina je Jazbina, pravi Močivski Petruh. Življenjski sen davnih jazbinskih rodov, osvojiti Požganico, priti do zemlje in sonca, je Jazbincem tu na velikovškem polju pomenil stvarni, resnični smisel boja za domovino. Ko bo ta smoter uresničen, bo domovina njim in njihovim otrokom dobra in pravična.

Nemara se tudi danes pogovarjajo takó vsi, ki jih grize usodno vprašanje teh mesecev, ko se je svet takó močno zamajal. Sedanja stavba se je izkazala slabo, z velikim truščem se podira in kaj je bolj naravno kot to, da ljudje v stiski, ki jih je zajela, nemirno razglablajo in iščejo rešitve iz položaja, v katerem jim ni obstati. Tisti stari vojaki, ki so se pred dvajsetimi, petindvajsetimi leti bili na vseh bojiščih svetá, so se vračali z mislijo, kakó bodo slednjič imeli pravo domovino. Na njihov košček zemlje bo pritrjena in z njihovimi delovnimi rokami speta — vsa njihova, močna in bogata.

In so spet zaorali in zasadili krampe v eni sami skrbi, da domovino slednjič približajo z lune zemlji in odrinejo tiste, ki so hoteli biti neomejeni gospodarji te zemeljske domovine. Pa so bili do krvi tepeni prvič in vselej, kadar so poskusili uresničiti in utrditi svojo dolgo sanjano misel. Ostalo je tisoč neosvobojenih Požganic, ki so se z leti strnile v eno samo celoto, da se je izostrilo slovensko vprašanje, objemajoče vse, kar zadeva življenje slovenskega človeka od kruha do besede in pesmi, sorodno vprašanjem mnogih bližnjih in daljnih narodov. Danes ljudje merijo in seštevajo vsa razočaranja in preizkušnje, ki so jih morali doživeti. Oprijemljejo se mnogokdaj prve bilke, ki mislijo, da bi jih utegnili rešiti. Bedni in nevedni kakor so, ne vedó, da si še povečujejo nesrečo. Toda kdo je kriv temu razočaranju?

Za vse, ki ne vežejo pojma in občutka domovine s kakim visoko, nad resnični narod postavljenim položajem, je odgovor jasen in preprost. Javni kulturni delavci ne bi smeli tega izpregledati, kadar izpregovoré, in dopustiti, da njihove besede krijejo, kar je bilo nápak storjeno. Toda takó se je žal zgodilo s slavnostnimi izjavami, ki so jih dali nekateri gospodje iz vrst akademikov, univerzitetnih profesorjev, vrhovnih sodnikov do uglednih in manj uglednih književnikov v zadnjih dveh prazničnih številkah „Jutra“. Vse te izjave so bile zbrane in urejene takó, da bi potrdile tisto prezirljivo misel o slovenskem vprašanju, ki se je dolga leta z vsemi sredstvi povzdigovalo kot najzaslužnejše domoljubje in ki se skuša vzdrževati in negovati še danes, samó na druge, morda spretnejše načine.

Ni pomembno to, da nekatere izjave same záse ne odkrivajo te ostí očitno in s poudarkom kot druge. Kajti vse pomenijo enako prijazno uslugo tistim, ki jim je na tem, da se nič ne izpremeni in da se čim dlje zadrži preureditev države po željah ljudstva. Vsaka po svoje naj bi prispevala temeljni misli, ki naj bi spet v tem času opozorila Slovence, da je v načelu vse prav, kot je, vse morebitne pomanjkljivosti so le neznatnega, postranskega pomena, ki ne zadevajo bistva stvari. Kdor to v tem času le omenja, neodgovorno podira državo — in sicer ljudje, ki je njihova krivda samó ta, da se niso dali iz kože sneti in da se branijo tudi ta trenutek pred tistimi, ki jim že dvajset let in več jemljejo domovino.

Zakaj je bilo v tej težki uri potrebno, udariti po teh ljudeh in prevrniti ves problem na glavo, kot pristojí le kakemu politikantu? Udariti v imenu nekega nazora, ki sprevrča ves vrednostni red, kot je navzlic nasprotnim poskusom in prizadevanjem do danes obveljal: Prešerna je treba postaviti v Vrazovo senco in pokazati, da je imel prav Vraz in ne Prešeren. Ali je mogoče stvari še bolj zaviti in se bolj ogniti odgovoru na vprašanje, ki ga kričí ta čas. Takó pomenijo besede teh naših kulturnih delavcev, v podporo tega nazora izgovorjene in po svojem hotenem ali nehotenem učinku merjene, samó potrditev in opravičilo tistih, ki so v resnici nečesa krivi — krivi hudega poloma, ki ga je doživela dvajset let veljavna koncepcija te države. To ni bila teorija, temveč težka resničnost — in danes pisati izjave v imenu te koncepcije, pomeni, budnemu slovenskemu človeku še dalje odrivati domovino na luno in mu z lune govoriti o domovini.

Kajti ne samó, da se je v zadnjih dvajsetih letih dodobra izkazala vsa zgrešenost temeljne ureditve države, tudi svet okrog nas se je ves izpremenil. Takó še nepri-merno huje čutimo vso jalovost besedičenja v istem jeziku kot pred dvajsetimi leti. To, kar se danes godí po svetu, nam mora dati misliti tudi o vprašanjih, ki se tičejo naroda in države in ki se sicer ozko vežejo z vso ostalo problematiko današnjega človeštva. Pomenek o tem ne more biti takó preprost, da bi se kar naprej igrali z lepimi gesli. Ko nam gre za to, da obranimo vse, kar nam je vredno in pomembno, se ne smemo plašiti pred tem, da brez milosti odstranimo vse, kar temu času ne ustreza več. In že vsaka beseda bi morala globoko zarezati v ta vprašanja in prispevati k jasnemu in uspešnemu obvladanju časa in prostora, v katerem živimo.

Vsi tisoči, ki danes po naši deželi vsak záse iščejo luči, bi hoteli čutiti še koga poleg sebe, biti sredi strnjene skupine, ki se odločena, da si utrè svojo pot. Mnogi bi hoteli vedeti in radi bi poslušali svoje izobražene vodnike, ki bi jim morali povedati resnico, povrniti in utrditi živo véro, ki je niso izgubili po svoji krivdi. Toda treba bi bilo brez oklevanja povedati resnico ne gledé na to, kakó težka utegne biti in koga zadene. Beseda danes ne sme biti več slavnostni govor ali praznični plakat. Gospodje pa so žal izpregovorili slavnostno besedo, nekateri bolj, drugi manj uspelo, ko bi bil primernejši čisto vsakdanji, manj blesteč, pa bolj stvaren pomenek o vsakdanjih tegobah, ki mučijo in tlačijo našega človeka. Samó docent Stojan Bajić in pisatelj Anton Ingolič sta se jih dotaknila.

Ni namreč dovolj, zviška na daljavo klicati: Bodite pripravljeni! Treba je priti čisto blizu k človeku, ki se kdo vé kje muči, mu prožiti rokó in ga varno voditi korak za korakom naprej. Življenjsko področje tega človeka je danes takó majhno in ozko, da ni zmožen misliti v abstrakcijah in podobah. Prežihov bajtar in drvar prav takó ne kot kak cafone v abruških hribih, kakor ga je upodobil Silone. Domovina je čisto resničen svet, sestavljen iz tisoč in tisoč človeških življenj in usod. Ko bo naš človek rastel in se utrjeval v tem zemeljskem prostoru, se bo širil in poglobil tudi njegov občutek zemeljske domovine. Zató pa pripravljenost danes ne more biti geslo, temveč naloga, ki bo opravljena, ko bo slednji naš človek čutil, da je vredno živeti. *A. Kos.*

PREMIŠLJENE METODE

V 4. številki je uredniški odbor „Misli in dela“ pod naslovom „Sodobne metode“ opozoril, da sem v svojem poročilu ob priliki opcije na Južnem Tirolskem, ki sem ga objavil v naši reviji, izčrpal in uporabil nekaj podatkov, ki jih je sicer prva objavila „Misel in delo“ izpod peresa prof. dr. Čermelja. (Isti dr. Čermelja članek je izšel brez značke tudi v tedniku „Istra“ iz Zagreba, ki mi je bila zlasti pri roki) Glede na „prijazni“ ton tega opozorila in na druge okolnosti bi zgornje opozorilo prisodil samemu dr. L. Čermelju, ki je sourednik „Misli in dela“. A to ni važno. Res je, da sem — ne da bi imel kakršen koli namen, zlasti pa ne kakor koli zmanjševati zasluge, ki sta si jih oba zgornja pridobila s tem, da sta prva priobčila nekaj podatkov ob priliki plebiscita — uporabil nekaj teh, zlasti statističnih, ki so bili tudi deloma uradni, v svojem poročilu za našo revijo in nisem navedel vira. S tem popravljam to svojo „napako“ s pripombo, da revije pri tem ne zadene nobena krivda. Zato je naslov dr. Čermeljeve opazke „Sodobne metode“, ki pomeni seveda tudi množino, neosnovan.

Ne da bi se spuščal v predolgo razpravljanje, pa moram odkloniti profesorsko pripombo „Misli in dela“, češ, da njenega članka nisem „pravilno razumel“. Gotovo je dovoljeno meni in vsem, da po svoje razumemo in po svoje razlagamo za javnost priobčene stvari, torej tudi one iz „Misli in dela“. Da bi se v bodoče kdor koli izognil nesporazumu, bi bilo dobro, če bi si „Misel in delo“ ali pa vsaj njen zgoraj imenovani urednik s posebno pripombo zavaroval to, kako je treba njegove članke „pravilno razumeti.“ S tem bi morda tudi ustvarili tako zaželeno istosmernost in istomiselnost. Zase seveda izjavljam, da se bom kljub temu držnil še vedno po svoje misliti in si po svoje razlagati tudi članke „Misli in dela“.

Napihnjeni ton „Misli in dela“ priča, da so bili motivi omenjene pripombe vsekakor drugačni kot samo stvarni. Člankar je tvegál pač strel izza vogala, čigar namen pa je preočiten, da bi zadel. *Joško Žiberna.*

* * *

Opomba. Cenjeni naročniki naj oprostite, ker se je številka zaradi tehničnih ovir zakasnila. — Prihodnja številka izide, kakor vsako leto, 1. avgusta za meseca julij avgust.